

PARDONS

Handleiding transcriptie: afspraken en regels

Gert Gielis

(versie: mei 2022)

Welkom

Welkom bij het vrijwilligersteam van PARDONS! Wij zijn erg blij dat je wil deelnemen aan dit project en wil bijdragen aan de ontsluiting van een belangrijke reeks bronnen uit het Ancien Regime.

In deze handleiding wordt toegelicht hoe we gratiebrieven gaan transcriberen. Om de coördinatie van deze operatie te vereenvoudigen maken we een aantal afspraken. Ook moeten er transcriptieregels worden gevolgd, zodat de transcripties uniform gebeuren.

Daarnaast krijg je in deze handleiding enige historische achtergrond bij de gratiebrief als bron en de archivalische context.

Over PARDONS

PARDONS is een onderzoeksproject dat de collectie gratiebrieven, bewaard in het Algemeen Rijksarchief te Brussel, wil bestuderen en toegankelijk maken voor verder onderzoek door onder meer lokale historici en genealogen. Daartoe worden deze gratiebrieven gedigitaliseerd en zoveel mogelijk getranscribeerd. Omdat het om enkele duizenden brieven gaat, is het onderzoeksteam blij dat jij aan het project wil bijdragen door een of meerdere transcripties van deze gratiebrieven te maken. Elke transcriptie is meer dan welkom.

PARDONS zal onder meer resulteren in een website met een databank, die de gratiebrieven duurzaam zal ontsluiten. Deze wordt online geplaatst op www.pardons.eu. Hier kan u niet alleen de databank raadplegen, maar ook blogberichten lezen. De data zullen verder ook worden geïntegreerd in de zoekroboten van het Rijksarchief.

In de eerste fase van het project zijn de archieven van de Rekenkamer van Brabant (c. 1480-1660) aan de beurt. Hierin vinden we brieven die het hertogdom Brabant betreffen. Vervolgens komen in de tweede fase de gratiebrieven uit het archief van de Geheime Raad (Spaanse periode) (c. 1540-1700) aan bod. Die brieven bestrijken het ganse territorium van de Habsburgse Nederlanden, alsook Bourgondië en de Franche-Comté.

Het PARDONS-project ging van start in augustus 2021, als een samenwerkingsverband tussen het Algemeen Rijksarchief, de UCLouvain en de KULeuven. Histories vzw staat als partner van het project mee in voor het burgerwetenschapsluik van PARDONS. Het project wordt gefinancierd door BELSPO – de POD Wetenschapsbeleid – en loopt tot juli 2025.

Promotoren van het project zijn Eddy Put (Rijksarchief), Xavier Rousseaux (UCLouvain), Hans Cools (KULeuven) en Violet Soen (KULeuven). Quentin Verreycken (UCLouvain – ULB – Universität Münster) en Hendrik Vandeginste (Histories vzw) zijn eveneens nauw bij het project betrokken. De projectmedewerkers zijn: dr. Luke Giraudet (UCLouvain) - dra. Gabrielle Bertrand (KULeuven) - dr. Gert Gielis (Rijksarchief).

Gratiebrieven, bronnen om van te smullen

In middeleeuws en vroegmodern Europa was een misdrijf *pardonneren* een complex proces om de sociale vrede te herstellen. Het Belgische Rijksarchief bewaart duizenden gratiebrieven ('pardonbrieven' of 'remissiebrieven') die door de vorsten van de Bourgondische en Habsburgse Nederlanden aan de plegers van ernstige misdrijven werd verleend. Door de *storytelling* van de aanvrager krijgen we een fascinerende kijk op het dagelijkse leven tijdens het Ancien Regime. Als lezer voel je je de spreekwoordelijke vlieg op de muur. De verhalen in deze gratiebrieven bevatten waardevolle, vaak unieke informatie over lokale geschiedenis en familiegeschiedenis. Ze documenteren het dagelijks leven, sociale relaties en activiteiten, materiële geschiedenis enzomeer.

Wat is een gratiebrief?

Een gratiebrief was een officiële akte die na een juridische procedure – mits positief besluit - uit naam van de Bourgondische of Habsburgse vorst werd afgeleverd aan een aanvrager (de 'suppliant'). Deze werd daarbij gepardonneerd, wat inhield dat hij werd gevrijwaard van verdere rechtsvervolging voor het vermelde misdrijf. Doorgaans werd de gratie individueel aangevraagd, maar in sommige gevallen werd ook collectief gratie verleend, bijvoorbeeld na een stedelijke revolte.

Aan de gratiebrief ging een lange procedure vooraf. Om een pardonbrief te verkrijgen moest de suppliant een verzoek (rekwest) richten aan de vorst, in concreto diens raadgevers. Voor de redactie van de brief nam de aanvrager (of diens familie of vrienden) een juridische specialist onder de arm. In het verzoek werd het misdrijf en de omstandigheden in detail beschreven. De verzoeker gaf daarbij ook de redenen aan waarom hij aanspraak dacht te maken op gratie (bijvoorbeeld zelfverdediging). Als een zaak na een grondig onderzoek pardonneerbaar werd geacht, kreeg de kanselarij opdracht om de gratiebrief op te stellen. Daarin werd het hele verhaal van het misdrijf eveneens opgenomen. De suppliant moest daarna nog de brief laten 'interineren'. Bij die interinementsprocedure werd de brief door het gewestelijke justitiehof gecontroleerd en geregistreerd. De suppliant moest zich daarbij vrijwillig laten opsluiten tot de brief was geïnterineerd.

Een gratiebrief verkreeg je dus niet zomaar. Gratieverlening was steeds voorwaardelijk: er moesten in de regel gerechtskosten worden betaald en soms werd een bijkomende straf opgelegd, bijvoorbeeld een boete of een bedevaart. Essentieel was vooral de verzoeningsprocedure met de 'gelaedeerde partij' (het slachtoffer, diens nabestaanden of vrienden). Verzoening was een belangrijk sociaal mechanisme, dat wraakoefeningen en vetes onderdrukte.

De term 'gratiebrief' is eigenlijk de overkoepelende term voor verschillende types van deze brieven, waarvan de correcte benaming afhing van de gevolgde rechtsprocedure en het gepleegde misdrijf. Zo zijn er remissiebrieven, pardonbrieven, brieven van rappel van ban, abolitiebrieven en nog verschillende zeldzamere categorieën. Het onderscheid was ook in het Ancien Regime al niet altijd

even duidelijk en soms werden de termen door elkaar gebruikt. Vanuit juridisch oogpunt gaat het om documenten die het resultaat zijn van een verschillende procedure.

Waar vinden we gratiebrieven terug?

Het gratierecht was een privilege dat de vorst zich in de loop van de 15^e eeuw steeds meer toe-eigende. In de 16^e en 17^e eeuw was hij – op een enkele uitzondering na – bij uitstek de verlener van gratie. Voor hem was dit een belangrijk middel om zijn onderdanen aan zich te binden en zijn macht over hen te demonstreren.

De facto werd de te pardonneren zaak onderzocht door de hoogste vorstelijke justitieraad. In de Bourgondische periode was dat de Hofraad. De bewaarde charters in het archief van de Audiëntie vallen buiten het citizenscienceluik van PARDONS. Vanaf 1531 werd het gratierecht in de praktijk uitgeoefend door de Geheime Raad. In het archief van deze instelling zijn ruim 200 dozen bewaard met dossiers betreffende gratieverzoeken uit de periode (tussen ca.1540 en ca.1700). Ongeveer driekwart hiervan betreft 17^e-eeuwse documenten. De dossiers zijn zelden volledig bewaard. We treffen verschillende soorten documenten aan: het gratieverzoek (dat tevens werd gebruikt als minuut, als basis voor de officiële akte), getuigenverklaringen, adviezen van de lokale justitie, correspondentie, bewijzen van goed katholiek geloof, medische attesten... .

Op de gratieprocedure via de Geheime Raad bestond een belangrijke uitzondering. De Raad van Brabant had dit privilege voor zich weten te behouden. Dat betekent dat inwoners van het hertogdom Brabant hun gratieverzoeken in de regel aan de Raad van Brabant richtten (al treffen we ook Brabantse gratieverzoeken aan in de Geheime Raad). De gratiebrieven werden gekopieerd in een reeks registers van de Brabantse Rekenkamer waarin allerhande gunsten van de vorst werden geregistreerd – uiteraard na betaling. Deze registers zijn in de zomer van 2021 ingescand en digitaal beschikbaar via de website van het Rijksarchief.

Wat kunnen we zoal lezen in deze gratiebrieven?

Gratiebrieven vormen een ontzettend rijke bron. Het relaas van het misdrijf vormt immers de kern van de gratiebrief en spreekt het meest tot de verbeelding. Voor hedendaagse lezers zijn deze gratiebrieven fascinerende documenten die ons onderdompelen in de geschiedenis, die een rechtstreekse kijk geven in het leven en de bezigheden van de mensen van toen.

Het overgrote merendeel van de gratiebrieven betreft gevallen van doodslag, maar voor fraude, schaking, ambtsmisbruik, geloofsdelicten... kon men eveneens om gratie verzoeken. Ook verhalen over dergelijke misdrijven passeren dus de revue. Je leest over herbergruzies, familievetes, liefdesrivalen, burenruzies en andere sociale conflicten die in vele gevallen een dodelijke afloop kenden. Het verbaast niet dat de meerderheid van de supplianten mannen waren, maar ook vrouwen zijn heel frequent aanwezig in de brieven, als slachtoffer, getuige van de actie, en soms ook als suppliant.

De (kopieën van de) gratiebrieven in de registers van de Brabantse Rekenkamer hebben steeds hetzelfde stramien, dat uiteenvalt in twee hoofdbestanddelen. Na de openingsformule (die enkel voluit werd geschreven bij het begin van het register) was de brief nog opgedeeld in twee delen: het verhaal van de suppliant en de uitspraak van de vorst met daarin de strafbepaling. De brief sluit af met datum en plaats van uitgave. Ook dit tweede gedeelte van de brief is doorgaans volgens vaste formules opgesteld. Het verhalende gedeelte varieert telkens. Wel worden ook in dit stuk vaak typische (formulaïsche) zinssneden gebruikt.

Uiteraard moeten deze bronnen worden benaderd met de nodige kritische zin. Wat is *Wahrheit*, wat is *Dichtung*? Een suppliant had er alle baat bij om zichzelf in een positief daglicht te stellen en de verzachtende omstandigheden te onderstrepen. Toch kon hij zich niet permitteren om flagrante leugens te vertellen. Het verhaal van de suppliant werd immers nagetrokken. Hij moest dus balanceren op het slappe koord van de feiten. Voor zover hij de waarheid in zijn eigen voordeel kon buigen, moest hij dat op zo'n manier doen dat de waarheid er niet door brak.

Bovendien spelen de feiten zich af in een historische omgeving (de omgeving of ruimte, sociale netwerken, voorwerpen, gebruiken...) waarover de suppliant niet hoefde te liegen. Het is informatie die ondergeschikt is aan het doel van het narratief en daarom niet onderhevig was aan de constructie van het feitenrelaas. Of een herberg nu tegenover de kerk stond of tegenover de smidse, maakte voor het verhaal van de suppliant geen verschil, maar geeft de lokale historicus wel een beeld van de fysieke ruimte van een dorp.

Gratiebrieven vormen dus een goudmijn voor historisch onderzoek en aanverwante disciplines. Die goudmijn wil het PARDONS-project nu voor een breed publiek van onderzoekers en andere geïnteresseerden toegankelijk maken.

Werkwijze en afspraken

We gaan ervan uit dat we met alle deelnemers aan het project in goed vertrouwen kunnen samenwerken. Toch is het nuttig om enkele afspraken te maken: over het transcriptieproces, over de transcriptieregels, over het gebruik van gegevens.... Goede afspraken maken immers goede vrienden. Op die manier wordt de vlotte voortgang van het project gewaarborgd en komt niemand voor verrassingen te staan.

In de praktijk: hoe gaan we te werk?

We werken in deze fase niet met een online invoerplatform zoals Transkribus Light of VeleHanden. Deelnemers maken de transcriptie op hun eigen computer en sturen vervolgens het bestand met hun transcriptie naar de vrijwilligerscoördinator (Gert Gielis). De transcriptie wordt (na controle) in een databank opgeladen. Deze databank zal ook online worden geplaatst op de website van PARDONS (www.pardons.eu). Hoe ga je te werk?

Stap 1: Ga na of je een gratiebrief binnen jouw interess domein vindt

De vrijwilliger kiest zelf de gratiebrief die hij/zij wil transcriberen. Heel wat deelnemers hebben wellicht een specifieke interesse in hun dorp of stad en/of hun regio. Op www.pardons.eu kan je nagaan of er gratiebrieven uit jouw stad, dorp of streek bewaard zijn (of een ander dorp binnen jouw interessegebied). De gratiebrieven zijn hier per (hedendaagse) regio in Brabant gegroepeerd: Vlaams-Brabant (de provincies Antwerpen en Vlaams-Brabant), Waals-Brabant, Brussel, Noord-Brabant, Overmaas/'Euregio'. Bij deze regionale indeling is primair uitgegaan van de plaats van het misdrijf, secundair van het dorp van herkomst van de suppliant. (NB: andere regio's komen aan bod in de tweede fase van het project.)

Stap 2: Meld je aan

Als je dat nog niet gedaan zou hebben, meld je je aan als vrijwilliger bij projectmedewerker Gert Gielis (via gert.gielis@arch.be of pardons@gmail.com). Wie zich aanmeldt voor transcriptie, krijgt vervolgens via een private link toegang tot een gegevensblad met archiefreferenties (een Excelbestand dat online beschikbaar is via het samenwerkingsplatform Cryptpad), die vlotte navigatie in de bronnen mogelijk maakt. Dit is de 'dispatch databank'. Zo vind je de brieven van jouw interesse gemakkelijk terug. De ontsluiting van de archiefbronnen op basisniveau is nog aan de gang – bij de start van het project zijn de registers van de Raad van Brabant tot ongeveer 1530 ontsloten. Regelmatig zal dit bestand worden aangevuld met nieuwe referenties. Dit bestand wordt ook gebruikt om met elkaar te communiceren over het transcriptieproces.

Reservatie

Het is mogelijk om een beperkt aantal (max. 5) documenten, die je graag wil transcriberen, te reserveren. Je duidt dit eveneens aan op het gemeenschappelijke Excelbestand. We hanteren hiervoor het principe 'eerst komt, eerst maalt'. Je kan een document reserveren voor 3 maanden. Indien er na 3 maanden geen transcriptie werd ingestuurd, zullen we je eerst contacteren. Indien er na overleg nog steeds geen transcriptie werd ingediend, wordt de reservatie geannuleerd.

J	K	L	M	N
Naam transcribent	Begonnen op...	Klaar op...	Gereserveerd door...	Embargo tot...
Nom du transcribeur	Commencé le...	Finì le...	Réservé par...	Sous embargo
Gielis Gert	25/01/2021	26/01/2021		
Gielis Gert	27/01/2021	27/01/2021		

In deze kolommen vul je je naam in, de datum waarop je met de transcriptie begint, de datum van afronding, en eventueel of je een document reserveert (+ de datum van reservatie) of tot wanneer de transcriptie onder embargo moet staan.

Lukt het om een of andere reden niet om je keuze in de databank in te vullen, , dan mag je de brief van je keuze via mail te kennen geven aan Gert. Hij vult dit dan aan in de databank.

NB: collectief werk is zeker een mogelijkheid. Je kan gerust met enkele mensen samenwerken, bv. van je heemkundige kring, je historische vereniging of met enkele medestudenten. Het is dan best dat één iemand binnen deze lokale groep de coördinatie van de transcripties om zich neemt. Deze persoon is ook de contactpersoon.

Stap 4: De juiste scans terugvinden

In de 'dispatching databank' vind je in de tweede kolom het archiefnummer: bv. 510-001-637. Het laatste getal is het nummer van het register van de Rekenkamer van Brabant. Deze nummers lopen van 632 tot en met 668.

	A	B	C	
1	ID	Archiefnumm	Scans	S
2	ID	Nombre de l'	Images	S
3				
4	238	510-001-637	004-008	Gi
5	239	510-001-637	008-009	Ja
6	240	510-001-637	016-019	Ja
7	241	510-001-637	019-022	Ja
8	242	510-001-637	023-026	Ja
9	243	510-001-637	026-027	Gi
10	244	510-001-637	029-031	La
11	245	510-001-637	032-036	H

Je kan de gekozen documenten online terugvinden via de website met de zoekrobotten van het Rijksarchief (<http://search.arch.be>). Let op: om de documenten online te kunnen raadplegen, moet je je eerst registreren.

Deze website maakt gebruik van cookies voor functionele en analytische doeleinden. [Meer weten](#)

NL FR DE EN

Het Rijksarchief in België
Zoeken naar archieven

Vul onze enquête in: [Thuispagina](#) [Archieven](#) [Archiefvormers](#) [Personeel](#) [Standaard](#) [Thema's](#)

Zoekresultaat

Zoek naar archieven

Vrij zoeken

jaar via

Zoeken naar rubriek

☐ Alleen digitale toegang

☐ Alleen gedigitaliseerde archiefbestanden

Zoek

Wilt u zoekvoorwaarden

Gebruikersnaam

Wachtwoord

Onthoud mij ☐

Integren

Wachtwoord vergeten?

Gebruikersnaam vergeten?

Registreer

<http://www.arch.be>

De archiefbewaarplassen

Zoeken naar archieven

Via de zoekrobot 'archieven' krijgt u een overzicht van alle archiefbestanden bewaard in de archiefbewaarplassen van het Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provincie. Afhankelijk van de in elektronisch formaat beschikbare gegevens vindt u enkel de basisgegevens van het archiefbestand, of vindt u volledige inventarissen inclusief gedetailleerde, hiërarchische beschrijvingen van de archiefbestanden.

Enkele vaak gestelde vragen

Wat vindt ik in de zoekrobot 'archieven'?

Via de zoekrobot 'archieven' krijgt u een overzicht van alle archiefbestanden bewaard in de archiefbewaarplassen van het Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provincie. Afhankelijk van de in elektronisch formaat beschikbare gegevens vindt u enkel de basisgegevens van het archiefbestand, of vindt u volledige inventarissen inclusief gedetailleerde, hiërarchische beschrijvingen van de archiefbestanden, de geschiedenis van het archiefboek. De beschikbare informatie groeit dagelijks aan.

Hoe zoek ik in de zoekrobot 'archieven'?

U kan full-text zoeken doorheen alle beschikbare informatie en vervolgens uw resultaat verder verfijnen. U kan filteren op basis van archiefbewaarplassen, de taal van de informatie, de rubriek en de periode.

Hoe worden de archiefbestanden gesorteerd?

De archiefbestanden worden standaard gesorteerd aflopend op relevantie. Deze relevantie is gebaseerd op het voorkomen van de zoekwoorden in de beschrijving. Indien het zoekwoord voorkomt in de naam van het archiefboek is de relevantie hoger dan wanneer het enkel voorkomt in de beschrijving van een archiefbestand. Voorts wordt ook rekening gehouden met het aantal keer dat een zoekwoord voorkomt en de plaats in de hiërarchie. Een zoekwoord in de beschrijving van een reeks, krijgt een hogere waarde dan een zoekwoord in de beschrijving van een individueel archiefbestand. U kan echter zelf de sortering op basis van de archiefbewaarplassen, de naam van het archiefbestand, de rubriek of de periode.

In welke taal vind ik de informatie?

Het merendeel van de gegevens zijn slechts beschikbaar in één taal. De teksten worden echter systematisch vertaald. Ze zijn nu reeds beschikbaar in het Nederlands en Frans en worden verder vertaald in het Engels en het Duits. U maakt hiervoor gebruik van de taalknoppen bovenaan links in het scherm. De beschrijving van het archiefbestand en de beschrijvingen van de archiefbestanden zijn beschikbaar in het Nederlands of het Frans (of het Duits) afhankelijk van de beschikbaarheid van de inventaris. Voor de Brusselse rijksarchieven worden de namen van de archiefbestanden zelf systematisch vertaald in het Nederlands en het Frans.

Hier kan je je registreren op de website van het Rijksarchief.

De eenvoudigste manier om bij de registers van de Rekenkamer van Brabant te komen is de volgende link: https://search.arch.be/ead/BE-A0510_000014_806693_FRE. Als je meerdere transcripties maakt, is het nuttig deze link (tijdelijk) bij je favorieten op te slaan.

Open deze link en scroll naar beneden. Dan kom je bij onder de kop 'Beschrijving van de series en archiefbestanddelen' terecht bij de inhoudstafel van de archiefinventaris. Klik (als dat nog nodig is) verder op 'II. Registres généraux', vervolgens op 'A. Département de Brabant', en tenslotte op 'nr.12: Chartes, privilèes et autres lettres produits à l'appui des comptes de l'audience de Brabant'.

Contenu et structure

- Contenu
- Mode de classement

Contrôle de la description

- Contrôle de la description

Beschrijving van de series en archiefbestanddelen

- I. Cartulaires et recueils historiques
- II. Registres généraux
 - A. Département de Brabant
 - 1. Chartes, lettres-patentes, octrois, émanés du gouvernement
 - 2. Instructions, organisation de la Chambre
 - 3. Résolutions, actes et appointements de la chambre
 - 4. Officiers comptables: commission; réceptions à serment; cautions; gages et émoluments; présentations et distributions des comptes
 - 5. Domaines: consistance; engagements et aliénations; administration
 - 6. Tonlieux
 - 7. Fiefs
 - 8. Monnaies
 - 9. Confiscations
 - 10. Possessions du clergé: dénombrements, impositions
 - 11. Matières contentieuses: sentences du Conseil de Brabant, avis des fiscaux
 - 12. Chartes, privilèges et autres lettres produits à l'appui des comptes de l'audience de Brabant
 - 632
Volume intitulé "Regître de Lettres produites sur quelques comptes du scel de Brabant". [15e siècle ou plus tard].
1 volume
 - 633
Volume intitulé "Regître des Chartres et Privilèges produits sur comptes de l'audience de Brabant, commençant le premier de may xiiijc lxxvij. H". [15e siècle ou plus tard].
1 volume
 - 634

Ga naar het juiste register. De nrs. 636–650 en 654–668 moeten nog afzonderlijk worden aangeklikt. Het oogje rechts naast de archiefbeschrijving geeft aan dat het nummer is gedigitaliseerd.

9. Confiscations	
10. Possessions du clergé: dénombrements, impositions	
11. Matières contentieuses: sentences du Conseil de Brabant, avis des fiscaux	
12. Chartes, privilèges et autres lettres produits à l'appui des comptes de l'audience de Brabant	
632	
Volume intitulé "Regître de Lettres produites sur quelques comptes du scel de Brabant". [15e siècle ou plus tard].	
1 volume	
633	
Volume intitulé "Regître des Chartres et Privilèges produits sur comptes de l'audience de Brabant, commençant le premier de may xiiijc xxvij. H". [15e siècle ou plus tard].	
1 volume	
634	
Volume intitulé "Regître de Chartres et Privilèges, etc., produits sur comptes du scel de l'audience de Brabant, commençant en novembre xivc xcix et finissant en xvc et vj". [16e siècle ou plus tard].	
1 volume	
635	
Volume intitulé "Regître des Chartres, Rémissions, Octrois et autres Lettres passées par l'audience de Brabant, depuis xvc vj jusqu'à xvjc". [16e siècle ou plus tard].	
1 volume	
636 - 650	
Volumes de chartres, rémissions, octrois et autres lettres passées par l'audience de Brabant, 1516-1583. [16e siècle ou plus tard].	
636	
1516-1521.	
1 volume	
637	
1522-1526.	
1 volume	
638	
1526-1531.	
1 volume	
639	
1531-1535.	
1 volume	
640	
1535-1539.	
1 volume	
641	
1539-1545.	
1 volume	

Klik vervolgens op de jaartallen van het register dat je nodig hebt. Je komt vervolgens terecht bij de archiefbeschrijving. Hier vind je ook de scans van het document.

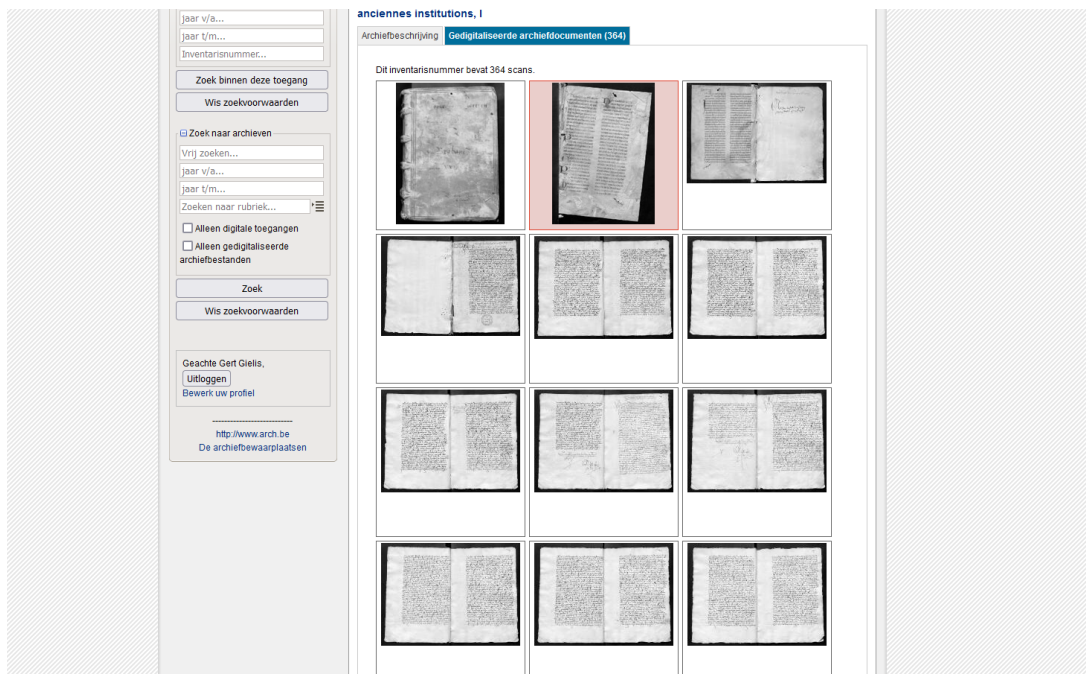
Chambres des Comptes. Registres

inventaire des archives des Chambres des Comptes précédé d'une notice historique sur ces anciennes institutions, I

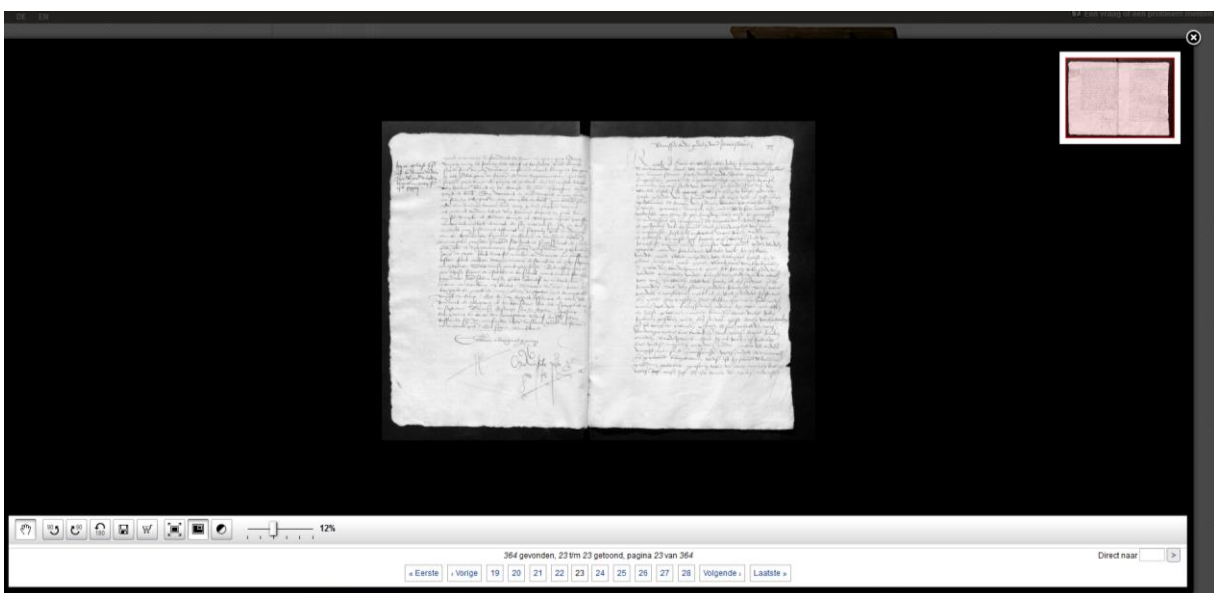
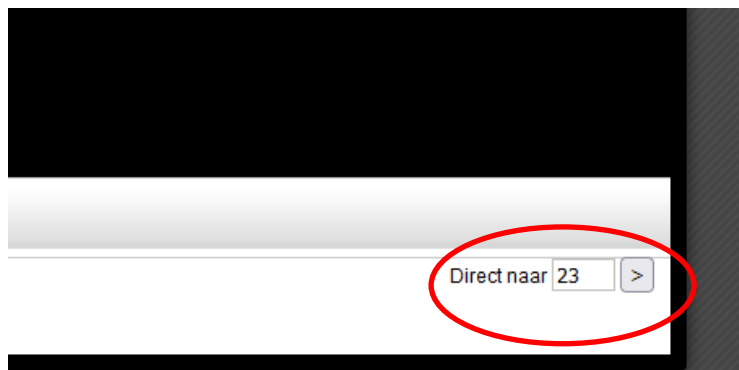
Archiefbeschrijving Gedigitaliseerde archiefdocumenten (364)

- II. Registres généraux
 - A. Département de Brabant
 - 12. Chartes, privilèges et autres lettres produits à l'appui des comptes de l'audience de Brabant
 - 636 - 650
 - Volumes de chartes, rémissions, octrois et autres lettres passées par l'audience de Brabant, 1516-1583. [16e siècle ou plus tard].
 - 637
 - 1522-1526.
 - 1 volume

Als je de tab 'gedigitaliseerde bestanden' klikt, kom je terecht bij de scans.

Je kan nu navigeren naar de scans van de brief die je nodig hebt. Dat gaat vlot via de viewer. Daarvoor klik je een scan aan, zodat de viewer opent. Rechts onderaan zie je een invulvak. Daarin vul je het eerste scannummer in. Zo word je direct naar de brief van je keuze geleid.

Kort: Hoe vind ik de juiste scan terug?

- Open de link : https://search.arch.be/ead/BE-A0510_000014_806693_FRE.
- Scroll naar beneden en zoek het registernummer van je keuze.
- Ga via archiefbeschrijving naar de scans en klik een scan open.
- Vul rechtsonder in de viewer het nummer van de scan in (vergeet niet op enter te drukken).

Stap 5: De transcriptie voorbereiden

Voor de transcriptie is een sjabloon-document voorzien. Je kan dit bestand downloaden via www.pardons.eu of via Dropbox en Cryptpad. Wanneer je aan de transcriptie begint, sla je het bestand op volgens een gestandaardiseerde formule, zodat het bestand snel kan worden getraceerd.

De benoeming van het bestand gebeurt volgens volgende formule: ID_naam suppliant_[uw naam]. Het ID-nummer vind je in de eerste kolom van de databank. Dit is het unieke nummer van het document.

Je vult in het sjabloon je naam en de datum van begin en afronding van je transcriptie in, alsook het ID-nummer en de precieze archiefreferentie van de bron (archieffonds, nummer, folia, scans). Deze is makkelijk over te nemen (knippen en plakken) uit de navigatiedatabank. Tot slot geef je de naam van de suppliant(en) op.

Stap 6: Transcriberen

In de kader 'transcriptie' maak je je transcriptie. Je volgt daarbij strikt de regels (zie verder). Dat is immers belangrijk voor de rest van het project en kan kostbare tijd besparen. Gelieve telkens een nieuwe regel te beginnen wanneer dat in het originele document ook gebeurt! Optioneel kan je ook een samenvatting van de tekst toevoegen en enkele commentaren (onzekerheden, iets wat je is opgevallen, iets waar je meer over weet, een literatuurreferentie...). Deze informatie kan erg nuttig zijn voor verder onderzoek.

NB: Vergeet niet het bestand met je transcriptie regelmatig op te slaan, zodat je zeker geen werk verliest!

Transcriberen praktisch

Als je al eerder online documenten hebt getranscribeerd, heb je misschien al een eigen methode ontwikkeld. Wie nog geen ervaring heeft, kan het op volgende manieren doen, maar uiteraard moet ieder voor zich uitmaken wat hij/zij het gemakkelijkst vindt.

Beschik je over twee schermen, dan kan je best de scans op het extra scherm openzetten en de transcriptie maken op het primaire scherm.

Wie slechts één scherm ter beschikking heeft, opent best het transcriptiedocument en de scans in de browsers naast elkaar of boven/onder (al naargelang je persoonlijke voorkeur).

Sommigen gebruiken een programma zoals Transcript, dat gemaakt is om het transcriberen wat gemakkelijker te maken. Het is momenteel wel niet mogelijk om de scans van de website van het Rijksarchief te downloaden, dus dat is een eerder omslachtige methode.

Kan je een woord niet lezen? Probeer letters met elkaar te vergelijken.

Laat het woord even rusten als je niet meteen een oplossing vindt. Vaak zie je het wel als je na een tijdje opnieuw kijkt. Een nachtje slaap doet soms wonderen, ook voor paleografen. Hardop lezen kan soms nieuwe inzichten opleveren.

Sommige woorden hebben heel veel 'beentjes'. Het kan helpen om de herkende letters af te dekken en dan de resterende 'beentjes' te tellen. Zo weet je hoeveel keer er 'u', 'i', 'n', 'm' of eventueel nog wat anders kan voorkomen.

Kijk je transcriptie zeker nog een keertje na.

Stap 6: Terugzenden

Wanneer de transcriptie volledig klaar is, stuur je het bestand per e-mail naar gert.gielis@arch.be en/of pardons@gmail.com. Kijk even na of het bestand op de juiste manier is opgeslagen.

En als de transcriptie niet lukt? Niet erg. Laat het ons gewoon weten en we zoeken samen een oplossing.

Gebruik voor eigen onderzoek

We willen deelnemers graag aanmoedigen om iets met hun transcripties te doen, bijvoorbeeld een uitgave of een artikel in het lokale tijdschrift. We voorzien daartoe ook enkele inspiratiesessies. We willen de uitwisseling van expertise tussen alle medewerkers graag stimuleren.

Indien je je transcriptie(s) graag eerst wil gebruiken in een eigen publicatie, is dat uiteraard mogelijk. Je kan dan je transcripties onder embargo plaatsen, zodat deze nog niet publiekelijk beschikbaar worden op de website. Een transcriptie kan voor maximum 18 maanden onder embargo worden geplaatst. Je geeft dit aan in het gemeenschappelijke Excelbestand op Cryptpad (of via mail aan Gert).

Let wel: de transcriptie onder embargo blijft wel beschikbaar voor de onderzoekers van PARDONS, uiteraard met respect voor het werk van de vrijwilligers. De onderzoekers zullen de transcriptie onder embargo niet gebruiken voor een bronpublicatie, maar eventueel wel in het bredere kader van het eigen onderzoek. Dit onderzoek hanteert andere perspectieven en is daarom van een andere aard dan het lokale onderzoek.

Wat gebeurt er met jouw transcriptie(s)?

- Validering

Elke transcriptie zal na inlevering en vóór de opname in de databank (+ de online publicatie) worden gecontroleerd en eventueel waar nodig aangepast. Mocht hierover discussie ontstaan, wordt finaliter de knoop doorgehakt door Eddy Put als promotor van het project.

- Opname in databank

Indien de transcriptie na controle werd goedgekeurd, wordt deze gelinkt aan de databank en vervolgens gepubliceerd op de website (tenzij deze nog onder embargo staat). Deze website blijft ook na afloop van het project online. Op lange termijn worden de resultaten geïntegreerd in de zoekwebsite van het Rijksarchief.

- Een Transkribus-model trainen

De laatste jaren hebben wetenschappers het softwareprogramma Transkribus ontwikkeld dat via artificiële intelligentie handgeschreven teksten kan lezen. Zo kunnen historici en andere onderzoekers enorme hoeveelheden archiefdocumenten door de computer laten transcriberen. Deze transcripties zijn nog niet feilloos en vergen controle, maar de foutenmarge is de laatste jaren aanzienlijk verkleind. Als onderzoeker moet je eerst de computer de documenten en dus de relevante handschriften zelf leren lezen. Dat is een arbeids- en tijdsintensief proces, dat echter op lange termijn enorme tijdswinst kan betekenen. Transkribus vormt geen bedreiging voor vrijwilligerswerk: er blijven nog vele bronreeksen verder te ontsluiten en te transcriberen, aangezien niet alle bronnen geschikt zijn om automatisch te worden getranscribeerd.

Het is de intentie van het PARDONS-team om op termijn een Transkribus-model te trainen dat de talrijke gratiebrieven automatisch kan lezen, alsook de duizenden andere verwante documenten in de verschillende reeksen met gratiedossiers (indien haalbaar). Dit zou een enorme meerwaarde betekenen voor het (lokaal) historisch onderzoek. Het trainen van een Transkribus-model vergt evenwel een uitgebreide set perfecte transcripties, op basis waarvan de computer de handschriften leert lezen. De door de vrijwilligers gemaakte transcripties kunnen voor dit doel worden gebruikt.

- Valorisatie en hergebruik

Gratiebrieven bevatten prachtige verhalen, hoe tragisch deze soms ook zijn. Het PARDONS-team wil een aantal van deze verhalen ook aan een breder publiek vertellen via een blog op haar website. (Delen van) de transcripties kunnen hiervoor worden gebruikt, uiteraard met vermelding van de auteur die de desbetreffende transcriptie maakte. Ook in andere vormen van wetenschapscommunicatie (lezingen, facebookposts op de Facebookpagina's van het Rijksarchief...) kunnen (delen van) transcripties worden gebruikt.

De dataset die uit het project zal voortkomen, zal met een creative-commonslicentie (CC BY) ook worden gepubliceerd op platformen voor datasets (bv. SODHA). Ook hier geldt: transcripties die nog onder embargo staan, worden niet publiek gemaakt vóór afloop van het embargo.

Vragen en ondersteuning

Wie ervaring heeft met transcriberen, weet dat er regelmatig problemen opduiken: onleesbare letters, afkortingen, onherkenbare woorden... . Samen weten we veel meer dan alleen. Om die reden willen we de communicatie binnen de vrijwilligersgroep faciliteren via een forum. U vindt het op de website van PARDONS: www.pardons.eu/forum.

Maandelijks voorzien we een Teams-sessie van ca. 1 uur waarop transcriptie- en andere problemen besproken worden, als een soort van 'open spreekuur'. Deze sessies zijn geheel vrijblijvend. Je kan hierop aanmelden en uitloggen wanneer je wil.

We organiseren eveneens paleografiesessies voor vrijwilligers die zich nog onzeker voelen met de 16^e- en 17^e-eeuwse handschriften. Er komt een glossarium ter beschikking met veel voorkomende woorden en uitdrukkingen. We voorzien ten slotte nuttige links naar websites met nuttige informatie en hulpmiddelen.

U kan uw vraag ook rechtstreeks per e-mail richten aan Gert (gert.gielis@arch.be).

Persoonlijke gegevens

Wie zich aanmeldt, geeft zijn/haar e-mailadres op. We gebruiken dit conform de GDPR enkel om met jou te communiceren in het kader van het project. Ook andere vrijwilligers kunnen jou via dit adres contacteren. Indien je dit niet wenst, kan je dit expliciet melden aan Gert Gielis.

Alle vrijwilligers die een transcriptie maken, worden met voor- en achternaam vermeld op de website www.pardons.eu, tenzij je dit niet wenst.

Belangrijk

- Om het project te laten slagen willen we graag in goed vertrouwen met elkaar samenwerken.
- Om het overzicht te blijven bewaren, is het belangrijk de status van je transcripties steeds goed bij te houden in de gemeenschappelijke Excelfile.
- De transcriptie wordt gemaakt volgens de afgesproken transcriptieregels. Transcripties die deze regels niet volgen, kunnen niet worden gepubliceerd.
- Het PARDONS-team behoudt zich het recht voor om over de kwaliteit van de transcriptie te oordelen. Transcripties kunnen worden gecorrigeerd. De eindverantwoordelijkheid ligt bij het PARDONS-team.
- Er wordt geen vrijwilligersvergoeding voorzien. De grootste voldoening bestaat in het plezier van de 'historische sensatie'. Ook voorzien we een aantal (facultatieve) bijeenkomsten.
- Vrijwilligers die zich aanmelden, verklaren zich akkoord met deze afspraken.

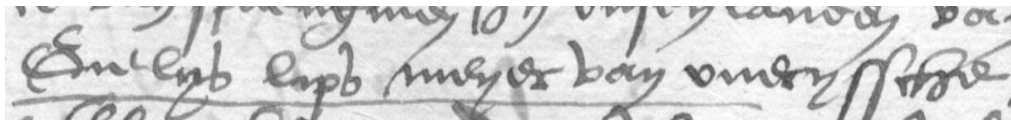
Transcriptieregels

We willen graag een precieze transcriptie (een ‘diplomatische transcriptie’), zonder verbeteringen door de transcribent. Het vroegmoderne Nederlands kende nog geen gestandaardiseerde spelling, waardoor de schrijfwijze in zijn geheel inconsequent is. Sommige woorden zullen onlogisch of verwarrend overkomen. Toch behouden we dit in de transcriptie. Voer geen aanpassingen door als de spelling inconsistent lijkt. De enkele uitzonderingen hierop – in functie van de moderne leesbaarheid – worden in de transcriptieregels besproken.

Ook op het vlak van vorm proberen we zo dicht mogelijk bij het origineel te blijven. Wanneer in het origineel een nieuwe regel wordt begonnen, moet dat ook in de transcriptie gebeuren. Op die manier kunnen we de transcriptie makkelijker vergelijken met het origineel.

Hoofdletters

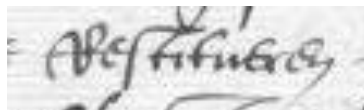
Hoofdletters worden consequent overgenomen, ook als dat niet overeenkomt met de moderne spelling. Er is één uitzondering: onlogische hoofdletters midden in een woord worden niet overgenomen.

Een voorbeeld van onlogisch hoofdlettergebruik.
Transcribeer als: ‘Gielys lips meyer van overysche’

Als het niet duidelijk is of het om een kleine letter of een hoofdletter gaat, vergelijk je deze letter met andere in het document (eventueel ook andere scans die voor of achter het document komen). Maak een eenduidige keuze.

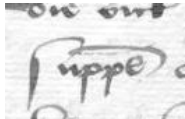
Een ‘i’ en een ‘r’ lijken aan het begin van een woord soms eerder op hun respectievelijke hoofdletters. Deze worden als een kleine letter getranscribeerd, tenzij een hoofdletter logisch is. Kies voor de meest logische oplossing.

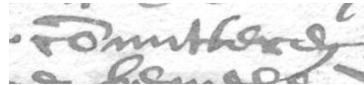
Dit lijkt op een hoofdletter R,
maar mag worden getranscribeerd als ‘restitueren’

Afkortingen

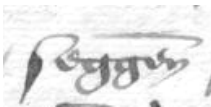
In het vroegmoderne Nederlands werden woorden voortdurend afgekort. Streepjes of krolletjes boven het woord, krolletjes aan de laatste letter, een krol rond het woorden... wijzen op een afgekort woord. De afkorting mag worden opgelost indien deze oplossing eenduidig is. Zet de afgekorte letters wel steeds tussen vierkantje haakjes. Er is een lijst met frequent voorkomende afkortingen beschikbaar via Cryptpad en Dropbox. Weet je niet hoe de afkorting op te lossen, zet dan alvast de haakjes.

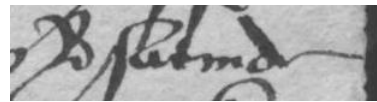
Suppl[iant]

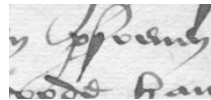
co[m]mitteren

Seggen[de]

v[er]saemde

P[er]soenen

Moeten niet worden opgelost:

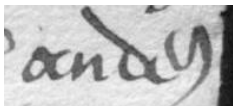
- Afkortingen van achternamen kunnen problematisch zijn, omdat er verschillende oplossingen zijn. Achternamen worden daarom niet opgelost maar zo overgenomen. De 'β' mag als een s worden getranscribeerd.

Voorbeeld: Willemsβ = > Willemss.

- Voerβ' => voers.
- Voern' => voern.
- Etc' => etc.

Eindafkortingen

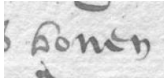
Vaak werden woorden niet helemaal tot de laatste letter netjes uitgeschreven. De ontbrekende letter mag je in je transcriptie uitschrijven. In de meeste gevallen gaat het hier om de letter -n of -r of de letters -en, -ne, -er of -re. Ook de aangevulde letters mogen tussen haakjes worden gezet.

ande[ren]

Specifieke letters: u/v – w – y/ij

- 'u' werd ook gebruikt voor 'v'. Transcribeer als 'v' wanneer de moderne spelling dat vraagt

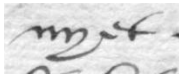
boven

- onze moderne 'w' is samengesteld als een dubbele 'v'. Dit mag je transcriberen als een 'w'.

willen

- In de regel staan er geen puntjes boven de y, die vaak ook als een i werd gebruikt. Staan er toch puntjes, gebruik dan 'ij'.

nyet

Interpunctie

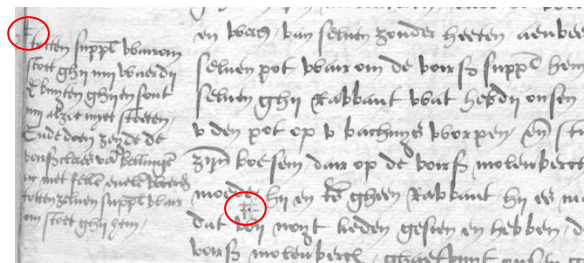
In vroegmoderne teksten komt relatief weinig interpunctie voor, soms zelf helemaal geen. Spellingstekens en interpunctie worden enkel overgenomen indien ze betekenisvol zijn. Schuine penstreken geven weliswaar soms het einde van een zin of woordgroep aan, maar moeten niet worden overgenomen omdat dit niet consistent gebeurde.

Afbrekingen

Een woordafbreking aan het einde van de regel werd zelden aangegeven. Je hoeft dit zelf ook niet aan te geven.

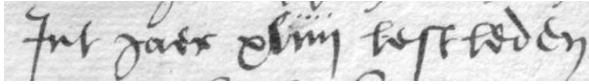
Marginale aantekeningen en tussenvoegingen

Soms noteerde de scribent een stuk vergeten of later toegevoegde tekst in de marge of tussen de regels. Meestal gebruikte hij daarvoor een verwijsteken. Je geeft de plaats waar de ingevoegde tekst moet komen aan met een asterisk (*) en plaatst de marginale aantekening onderaan je transcriptie. Zijn er meerdere aantekeningen tussen de tekst of in de marge, gebruik dan meerdere asterisken.

Getallen en cijfers

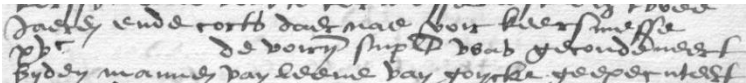
Indien je Romeinse cijfers tegenkomt worden deze als dusdanig overgenomen. Vaak werden hiervoor kleine letters gebruikt. Gebruik in dat geval ook zelf kleine letters.

Int jaer xliiii lestleden

Ontbrekende tekst

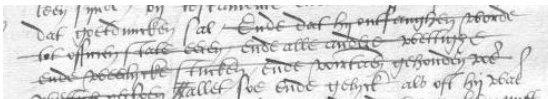
Soms ontbreken er woorden, bv. een naam. Je duidt dit aan met : [...]

xvc [...] de voirn. supl[ian]t was ...

Doorhaling

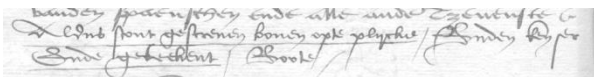
Soms werd een stuk tekst doorgehaald. Indien dit fragment leesbaar is, transcribeer je het en markeer je het als doorgehaald via de functie 'doorhalen' in je tekstverwerker. Respecteer daarbij ook het aantal regels dat is doorgehaald.

Dat goetduncken sal ~~ende dat hy ontfanghen worde~~
~~Tot officien state eeren ende alle andere wettighe~~
~~Ende weerlycke stucken ende voirtaen(en) gehouden voe(re)~~

Onderstreping

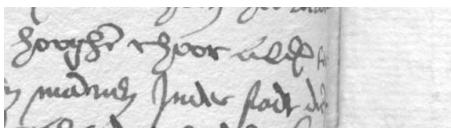
Indien de tekst werd onderstreept in het origineel, duid je dit ook aan met de onderstrepingsfunctie in de tekstverwerker.

Aldus stont gescreven boven opte plycke Byden keyser
Ende geteckent Boote

Onleesbare tekst?

Kan je niet ontcijferen wat er staat, gebruik \$ voor één letter/cijfer, \$\$ voor meer letters/cijfers en \$\$ als het om een heel woord gaat. Dit hoeft niet exact te gebeuren, maar kan nuttig zijn voor de corrector. Heb je een sterk vermoeden, maar ben je toch niet helemaal zeker? Dan mag je dat woord in vet of met een kleurtje aanduiden.

... hooghe[n] choor al[\$\$] [\$\$\$]

... ma[n]nen inde[\$] stadt [\$\$\$]

Handtekening

De handtekening onderaan het document mag mee worden getranscribeerd als tekst. Is de handtekening niet leesbaar, zet je '\$\$\$'.

Begin en einde bladzijde

De tekst van de gratiebrief loopt standaard over meerder bladzijden. Je geeft bladwisseling aan door vooraan de regel het nummer van de nieuwe bladzijde tussen vierkante haken en in vet te noteren. Romeinse paginanummers moeten worden omgezet naar Arabische cijfers.

Bijvoorbeeld: **[f.83v^o]** ende de suppliant had ...

Vuistregels:

- * zo letterlijk mogelijk = geen aanpassingen, niet interpreteren, niet standaardiseren... (dus ook hoofdletters behouden)
- * afkorting moet worden opgelost – zet afgekorte letters tussen vierkantje haakjes
- * onleesbare letters mogen worden weergegeven als \$ - vermoedens worden gemarkeerd (in vet of met kleur)
- * nieuwe regel in het originele document = nieuwe regel in de transcriptie
- * nieuwe bladzijde = aangeven tussen **[f.XXX]**
- * een vermoeden kan je aangeven in **vet** of met rood

Nuttige links
